

Kovaa ja pehmeää arviointia

Kirjastojen arviointia on tehty jo pitkään, mutta vuodesta 2010 suomalaisille kirjastoille on luotu yhtenäinen kehys mittarien muodossa toimintojensa arviointiin. Kehittäminen ei kuitenkaan pysähdy siihen, vaan myös nämä yhteiset mittarit tarvitsevat arviointia.

Mittareiden toimivuutta pohditaankin eri kirjastotyyppien ja uusien aineistojen ja palvelujen näkökulmasta omassa artikkelissaan tässä numerossa. Arviointi liittyy yhä useammin erilaisiin julkisten ja yksityisten palvelujen toimiin. Sitä toteutetaan monitahoisesti, erityisesti tilastojen ja kyselyjen tuella.

Muutosta ja haasteita arviointiin tuovat organisaatioiden, palvelujen ja sisältöjen muutokset. Aiemmat kriteerit eivät välttämättä sovellu esimerkiksi kirjastojen toimiessa yhdessä tai luodessa alan ulkopuolisia kumppanuuksia tai kirjastojen toimintojen muuttaessa muotoaan. Arvioinnin haasteet eivät jääkään vain yhteisiin kriteereihin, vaan siihen, että kirjastojen todelliset toimintamuodot tulevat huomioiduksi, eikä tilastojen ulkopuolelle jää katvealueita. Yhteiskirjastot, erityiskirjastot tai kirjastojen erityiset toiminnan alueet edellyttävät venymistä myös arvioinnin välineistöltä.

Samaa joustavuutta tarvittaisiin myös tutkimuksen arviointiin, johon tieteelliset kirjastot osallistuvat yhä enemmän. Maaria Harviainen ja Maria Söderlund analysoivat tieteen ja tutkimusalojen välisiä eroja taidealojen ja ns. pehmeämpien tieteenalojen luonteen näkökulmasta. Keskeisen ongelman muodostaa indeksipohjainen bibliometrisen arvioinnin käytäntö, jossa Thompson Reutersin indeksejä pidetään keskeisenä lähtökohtana. Humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla ne ovat osoittautuneet puutteellisiksi.

Kuten Harviainen ja Söderlund toteavat, kovien ja pehmeiden tieteenalojen tiedon tuotannon ja tutkimuksen käytännöt eroavat monessa suhteessa tieteenalojen kehitysvaiheen, sen tutkimuksen alueellisen laajuuden ja tutkimuskohteiden luonteen suhteen. Pehmeillä tieteenaloilla ja taidealoilla julkaisemisen kanavissa on myös enemmän moninaisuutta.

Koska tutkimuksen arviointi kiinnittyy usein myös rahoitukseen, sillä tulee olemaan tiedepoliittisia vaikutuksia. Sitä suuremmalla syyllä, arvioinnin pätevyyteen suhteessa alan luonteeseen tulisi kiinnittää huomiota. Muutoin alat, jotka eivät toimi kovien tieteenalojen sääntöjen mukaisesti, tulevat häviämään kilpailussa rahoituksesta ja alojen tulevaisuudesta. Sama voi valitettavasti koskea niitä kirjastojen toimintojen uusia tai nykyisiä alueita, joita ei saada arvioinnilla näkyväksi.

Päivikki Karhula